

PROGRAM UKREPOV ZA IZBOLJŠANJE KAKOVOSTI OKOLJA V ZGORNJI MEŽIŠKI DOLINI ZA LETI 2016 IN 2017

V letu 2015 so v Zgornji Mežiški dolini obeležili 350. obletnico rudarstva. Vse od leta 1665 se je v ozki dolini kopala in predelovala svinčena ruda. Ob obletnici so se skozi drugo polovico leta vile različne prireditve, ki so spomnile na velik pomen panoge v okolju, ki je izrazito vplivala na življenje ljudi in oblikovanje naselij v tem koncu Slovenije. Seveda pa tako dolga tradicija pridobivanja in predelave svinca prinaša tudi negativne posledice za stanje okolja in zdravje tam živečih ljudi. Svinec je namreč ena najbolj tradicionalnih toksičnih težkih kovin, ki ima lahko različne negativne vplive na procese v okolju in v živih bitjih, seveda tudi v ljudeh. Svinec v telesu ljudi nima znane pozitivne funkcije in ni zaželen niti v najmanjših količinah. Pri koncentracijah, ki jih srečamo v Zgornji Mežiški dolini pa ima znane škodljive učinke na zdravje, predvsem na zdravje mlajših otrok pri njihovem razvoju. Država Slovenija je prepoznala problem onesnaženja okolja v Zgornji Mežiški dolini in s tem povezanim večjim tveganjem za zdravje tam živečih ljudi ter je leta 2007 pričela izvajati usmerjene ukrepe za zmanjšanje tega tveganja. Takrat je bil sprejet Odlok o območjih največje obremenjenosti okolja in o programu ukrepov za izboljšanje kakovosti okolja v Zgornji Mežiški dolini (Uradni list RS, št. 119/07). V odloku so navedeni različni ukrepi za zmanjšanje izpostavljenosti svincu in vnosa v telo. Ukrepi so usmerjeni predvsem v manjšanje mobilnosti onesnaženega prahu, ki se dviga iz golih zemeljskih tal in še v večji meri iz makadamskih cest. V zgornji plasti avtohtonih tal se je svinec skozi dolga leta nalagal, za urejanje makadamskih cest pa se je pogosto uporabljal predelan material iz rudniškega odpada. Ta material se je uporabljal tudi v gradbeništvu – med drugim za urejanje fasad. Izvajanje ukrepov kot so urejanje otroških igrišč, urejanje fasad, preplastitve makadamskih površin, ozelenitve golih površin, varovalna prehrana ne vplivajo samo na manjšo izpostavljenost prebivalcev svincu iz okolja, ampak nedvomno pomeni tudi izboljšanje kakovosti bivanja v Zgornji Mežiški dolini. Učinkovitost izvedenih ukrepov spremljamo preko vsebnosti svinca v krvi otrok. Mlajši otroci so skupina prebivalstva z največjim tveganjem za zdravje zaradi škodljivih vplivov svinca, svinec v krvi pa dober pokazatelj vnosa svinca v telo iz različnih virov izpostavljenosti. Želimo si, da bi koncentracije svinca v krvi otrok iz Zgornje Mežiške doline bile nižje od 100 µg/l krvi, kar se je v praksi izkazalo za dosegljiv cilj. Na začetku izvajanja programa je imela polovica testiranih otrok višje vrednosti svinca v krvi od 100 µg/l, po petih letih izvajanja ukrepov pa je imelo tako visoke vrednosti približno 10% otrok. V zadnjih letih se je trend padanja ustavil. Da bi trend ponovno obrnili na bolje je potrebno z ukrepi nadaljevati ter jih krepiti. Nedvomno bi bilo še precej potrebno postoriti na nekaterih zemljiščih in objektih v zasebni lasti, kjer je bilo ugotovljeno onesnaženje in kjer bivajo otroci. Zaradi problema obrazložitev racionalne in enakopravne porabe že tako omejenih javnih sredstev in ponekod tudi omejenega interesa lastnikov, se ukrepi na zasebnih zemljiščih in objektih izvajajo v precej omejenem obsegu. Cilj dolgoročnega programa je doseči, da bodo imeli otroci iz Zgornje Mežiške doline vsebnosti svinca v krvi pod 100 µg/l (za 95% vseh otrok iz ZMD). Ta cilj je s kakovostnim izvajanjem zastavljenih ukrepov, ustreznim vzdrževanjem doseženega stanja in obvladovanjem novih emisij tudi dosegljiv.

Na podlagi 5. člena Odloka je Vlada Republike Slovenije na 88. redni seji dne 19.5.2016 sprejela Program ukrepov za izboljšanje kakovosti okolja v Zgornji Mežiški dolini za leti 2016 in 2017. Na isti seji se je Vlada seznanila s Poročilom o izvajanju programa ukrepov za izboljšanje kakovosti okolja v Zgornji Mežiški dolini v letu 2015.

Tabela: Predlog ukrepov za izboljšanje kakovosti okolja v ZMD za leti 2016 in 2017

UKREPI po točkah iz Priloge 2 Odloka	
2.1	Zamenjava onesnažene zemlje in zasejanje trave na javnih površinah, ki so namenjene zadrževanju otrok
Č	Urejevalna dela na otroških igriščih v kraju Črna na Koroškem <ul style="list-style-type: none">• Predvidena so urejevalna dela (ureditev tal in igral) na igrišču v Žerjavu in na igrišču na Kupu v naselju Rudarjevo.• Predvidena je ureditev pitnikov s tekočo pitno vodo na igriščih v Črni in Žerjavu
Č	Urejevalna dela na otroških igriščih v kraju Črna na Koroškem <ul style="list-style-type: none">• Sanacija talne podlage na dotrajanih delih igrišča

2.2	Preplastitev javnih površin, po katerih se gibljejo in zadržujejo otroci
M	Preplastitev Lenartove ceste <ul style="list-style-type: none"> • Sanacija zgornjega kraka ceste
M	Preplastitev parkirišča pred Zdravstvenim domom <ul style="list-style-type: none"> • Ureditev asfaltnega parkirišča
M	Preplastitev ceste pred restavracijo na Poleni <ul style="list-style-type: none"> • Ureditev ceste in parkirišča
M	Preplastitev pešpoti na Stržovo <ul style="list-style-type: none"> • Preplastitev makadamske pešpoti skozi naselje družinskih hiš, ureditev 1. dela poti s stopnicami v dolžini 40 m
M	Preplastitev cest mimo kmetij <ul style="list-style-type: none"> • Preplastitev makadamske ceste mimo kmetije Presenc • Preplastitev makadamske ceste mimo kmetije Pikalo
M	Ureditev okolice servisnega objekta pri nogometnem stadionu <ul style="list-style-type: none"> • Ureditev okolice zajema ureditev platoja med nogometnim igriščem, potjo ob reki Meži in servisnim objektom. Površine bodo tlakovane v velikosti 970 m².
M	Preplastitev ceste na Poleni <ul style="list-style-type: none"> • Preplastitev površin ob stanovanjskih blokih do restavracije
M	Preplastitev Mariborske ceste <ul style="list-style-type: none"> • Preplastitev dotrajanega odseka ceste ob regionalni cesti
M	Preplastitev odseka makadamske ceste mimo kmetije na obrobju Mežice
Č	Preplastitev makadamske ceste mimo kmetije v Koprivni
Č	Asfaltiranje makadamske ceste Podpeca - Mitnek <ul style="list-style-type: none"> • Predvidena je preplastitev makadamske ceste v Podpeci mimo naselja vikend hiš v bližini izletniške planote
Č	Preplastitev makadamskih cest mimo kmetij na Ludranskem vrhu
Č	Asfaltiranje makadamskih cest mimo kmetij v Bistri
Č	Preplastitev makadamskih cest v Javorju in Sp. Javorju <ul style="list-style-type: none"> • Predvidena je preplastitev makadamske ceste mimo kmetije • Predvidena je preplastitev makadamske ceste v naselju individualnih hiš v Spodnjem Javorju
Č	Preplastitev ceste v Žerjavu <ul style="list-style-type: none"> • Predvidena je preplastitev 2. dela makadamske ceste do hiše Stopar v Žerjavu
Č	Asfaltiranje makadamskih površin v Centru <ul style="list-style-type: none"> • Predvideno je asfaltiranje makadamskih površin znotraj Centra Črne na Koroškem za muzejem. • Predvidena je preplastitev makadamskega parkirišča ob stanovanjskem bloku v Centru. • Preplastitev ceste v Centru
Č	Preplastitev cest in parkirišč v naselju Rudarjevo <ul style="list-style-type: none"> • Predvideno je asfaltiranje makadamskih površin z ureditvijo parkirišča znotraj naselja Rudarjevo v Črni na Koroškem
Č	Asfaltiranje makadamskih površin v Šmelcu-Topli
Č	Asfaltiranje makadamskih površin centru kraja Črna in ožji okolici <ul style="list-style-type: none"> • Prekrivanje makadamskih cest in dvorišč ter sanacija močno dotrajanih utrjenih površin v območju najgostejše naselitve – torej centra kraja in stanovanjskih naselij okoli centra
Č	Asfaltiranje površin v Žerjavu <ul style="list-style-type: none"> • Predvidene so preplastitve makadamskih površin mimo in med hišami v kraju Žerjav
Č	Asfaltiranje makadamskih površin pri kmetijah

	<ul style="list-style-type: none"> • Predvideno je nadaljevanje prekrivanja odceпов makadamskih cest, ki vodijo neposredno mimo kmetij. Ukrep se bo izvajal na kmetijah oz. zaselkih v okolici kraja Črna (Bistra, Ludranski vrh, Podpeca, Javorje, Jazbina, koprivna...)
2.3	Mokro čiščenje javnih površin
M	<p>Stroški izvajanja za mokro čiščenje prahu v Mežici</p> <ul style="list-style-type: none"> • Predvideno je mokro čiščenje utrjenih površin z namenskim strojem. Čiščenje se bo redno izvajalo na utrjenih površinah v kraju Mežica in okoliških zaselkih, na lokalnih cestah v skupni dolžini 30 km, pločnikih v skupni dolžini 4 km in v križiščih ter parkiriščih.
Č	<p>Izvajanje sistematičnega mokrega čiščenja prahu v Črni in Žerjavu</p> <ul style="list-style-type: none"> • V sklopu ukrepa je predvideno čiščenje lokalnih in nekategoriziranih cest in javnih površin na območju občine Črna na Koroškem in Žerjava z delovnim vozilom Boschung (strojnik, gorivo, servis stroja, popravilo stroja,...). Predvideno je čiščenje 3 x na teden.
2.4	Ureditev golih javnih površin z rastlinskimi prevlekami
Č	V sklopu ukrepa je predvidena sanacija brežin ob cesti na vstopu v kraj Žerjav ter ozelenitev površin v kraju Črna.
Č	Ozelenitev golih površin v centru krajev Črna in Žerjav.
2.5	Določitev lokacij za varno vrtnarjenje
Č	Vzdrževalna dela in dopolnitve varnega vrta v Žerjavu
2.6	Dodeljevanje subvencij za zagotovitev varovalne prehrane javnim vzgojno izobraževalnim zavodom in drugim javnim zavodom za vzgojo, izobraževanje in zdravstveno varstvo otrok
M	<p>Dodeljevanje subvencij za zagotovitev varovalne prehrane otrok</p> <ul style="list-style-type: none"> • V Mežici se ukrep izvaja v Vrtcu in je vanj vključenih okoli 100 otrok. V okviru ukrepa so v jedilnik otrok vključena živila z visoko vsebnostjo železa, kalcija in vitamina C, ki negativno vplivajo na vezavo svinca. Varovalna prehrana se zagotavlja tudi za otroke izven vrtca.
Č	<p>Dodeljevanje subvencij za zagotovitev varovalne prehrane otrok</p> <ul style="list-style-type: none"> • V Črni se ukrep izvaja v vrtcu in 1. Razredu osnovne šole ter vključuje okoli 110 otrok. V okviru ukrepa so v jedilnik otrok vključena živila z visoko vsebnostjo železa, kalcija in vitamina C, ki negativno vplivajo na vezavo svinca. •
2.7	Čiščenje fasad in ostrešij stavb, namenjenih prebivanju
Č	V sklopu ukrepa čiščenja fasad je predvidena sanacija fasade v centru Črne na stavbi Hotel – Center 153.
Č	Predvidena je ureditev fasade in čiščenje ostrešja Športnega objekta Pristava
2.8	Vzpostavitev in izvajanje obveščanja in ozaveščanja prebivalcev o možnih virih strupenih kovin in načinih zmanjšanja njihovega vnosa v telo ter o varni in varovalni prehrani
NIJZ	<p>V okviru ukrepa so predvidene naslednje aktivnosti:</p> <ul style="list-style-type: none"> • V okviru programa dopolnilne varovalne prehrane bodo v sodelovanju s predstavniki občin in vrtcev pripravljene podlage za izbor živil. Oblikovan bo seznam in način dostave prehrane. Prednost pri izboru bodo imela ekološko pridelana živila. Med vključenimi v proces bo vzpostavljena redna komunikacija, vodena bo evidenca o dobavljenih živilih. Pridobljeni bodo certifikati o izvoru živil. Izvedeno bo izobraževanje tehničnega osebja na vrtcih in šolah. • Izvedene bodo učne ure za otroke v vrtcih Mežica, Črna in Žerjav. • V podjetjih, ki se ukvarjajo s predelavo svinca (TAB, MPI) bodo predstavljene vsebine povečanega tveganja zaradi prenosa onesnaženja iz delovnega v

	<p>domače okolje in možni ukrepi, kako ga zmanjšati.</p> <ul style="list-style-type: none"> • V lokalnih glasilih bodo objavljeni prispevki o izvajanju programa in priporočila za zmanjšanje izpostavljenosti. • Nadaljevalo se bo redno svetovanje strokovnjakov NIJZ preko telefona in spletnega naslova. • Vse informacije v zvezi s programom bodo objavljene in vzdrževanje na svetovnem spletu. • Izveden bo tematski strokovni posvet v Zgornji Mežiški dolini. • Izvajalo se bo stalno informiranje drugih zainteresiranih deležnikov, zagotovljene bodo informacije za medije...
2.9	Ocena onesnaženja v širšem bivalnem okolju
NIJZ, ARSO	Dopolnitev ocene onesnaženosti okolja in možnega tveganja za zdravje prebivalcev, glede na novo pridobljene podatke
2.10	Monitoring prašnih delcev v zraku
ARSO	Nadaljevanje izvajanja monitoringa prašnih delcev v zraku na lokaciji v Žerjavu in izvedba meritev na lokaciji v Rudarjevem (območje hišnih števil 32, 30, 18).
2.11	Monitoring tal in vode
ARSO	Izvajanja monitoringa na površinah, kjer so bili izvedeni in kjer so predvideni ukrepi za izboljšanje kakovosti okolja ter na lokacijah, kjer so otroci s povišano vsebnostjo svinca v krvi
2.12.	Koordinacija priprave letnih programov ukrepov in poročil o izvajanju programa ter strokovni nadzor nad izvajanjem ukrepov iz tega odloka na operativni ravni
NIJZ	<p>Koordinacija priprave predlogov za letni plan ukrepov</p> <ul style="list-style-type: none"> • Usklajevanje predlogov programov, ki jih podata obe Občini, s pripombami in predlogi ukrepov, ki jih NIJZ ocenjuje, kot prioritete. Skupaj z ARSO priprava programa monitoringov okolja (zrak, tla) ter priprava plana informacijsko – motivacijskih aktivnosti. <p>Priprava predloga za letni plan ukrepov.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Združitev končnih planov ukrepov, ki jih pripravita Občini, s plani monitoringa in informacijsko-motivacijskih aktivnosti v predlog obdobjnega plana ukrepov, ki je posredovan na MOP. <p>Koordinacija nalog.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Usklajevanje različnih izvajalcev nalog, komunikacija, terminsko usklajevanje nalog, sodelovanje na razpisih... <p>Priprava ocene stanja s predlogi prioritet in pregled izvedenega.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Redno spremljanje stanja na terenu, pregled napredka zastavljenih aktivnosti. Pregledi posameznih lokacij (igrišča, ceste, stavbe..) z oceno možnih tveganj za večjo izpostavljenost potencialno toksičnim elementom na teh lokacijah. Pregledi lokacij, kjer so bile ugotovljene povišane vsebnosti svinca v krvi otrok. <p>Evalvacija poteka programa s poročilom in oceno napredka.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Priprava letnih poročil o izvajanju programa z opisom izvedenih aktivnosti. • Pregled rezultatov monitoringa krvi otrok, monitoringa tal in zraka, pregled realizacije zastavljenih aktivnosti ter na podlagi naštetega ocena napredka programa v smeri zastavljenega cilja.